

קודמת לגפן בכתוב (דברים ח, ח) 'ארץ חטה ושעורה וגפן וגו'', וכן מברכים תחילה על היין (רא"ש ש, י, ג בשם ירושלמי; מרדכי).

■ להלכה, בכל שבתות השנה, צריך שתהיה מפה פרוסה על השולחן מתחת לפת, ומפה נוספת פרוסה על גבי הפת (שו"ע א"ח רע"א, ט), כדי שלא תראה הפת את בושחתה שמברכים על היין תחילה [כירושלמי]. ולטעם זה, אם מקדש על הפת, אין צריך לכסותה. ויש שנתן טעם לכיסוי הפת, זכר למן שהיה טל מעליו ומתחתיו [כתוס' בשם יש מפרש]. ולטעם זה, גם אם מקדש על הפת, צריך לכסותה (משנ"ב שם, מא. וראה שם שנחלקו האחרונים האם לטעם שהכיסוי זכר למן, צריך לכסות את הפת גם בשעת ברכת המוציא).

כָּאן קוֹדֵם תְּשַׁעֲהוּ, מותרים להתחיל לאכול, וחידוש הברייתא הוא, שגם רבי יהודה שסובר שצריך להפסיק משחשיכה, מודה כאן, שכיון שהתחילו לאכול בהיתר, מותרים להמשיך ולאכול עד שתחשך (רשב"ם, ע"פ מהרש"א). ויש שפירש, שחידוש הברייתא הוא, שמותר להתחיל לאכול אפילו סמוך לסוף תשע שעות, אף שלא יספיק לגמור סעודתו עד סוף השעה התשיעית (מרדכי).

יְדֵי יַיִן לֹא יֵצְאוּ, ואם רוצים לשתות יין בביתם, צריכים לברך עליו ואינם יוצאים בברכה שבירכו בבית הכנסת, כיון שעקרו ממקומם והסיחו את דעתם (רשב"ם), והיינו, שאף אם בפועל לא הסיחו את דעתם, עצם שינוי המקום נחשב כהיסח הדעת (דבר שמואל. וראה ביאורנו להלן קא, א ד"ה שינוי מקום).

יְדֵי קִידוּשׁ יֵצְאוּ, אף שרק זה שקידש שותה כמלא לוגמיו מהיין, והם לא שותו. וכן אם רק אחד מהשומעים שותה כמלא לוגמיו, יצאו ידי חובה, ואף שאמרו (עירובין מ, ב) 'המקדש צריך שיטעום', כיון שטעם אחד מהם יצאו כולם ידי חובה. ומכל מקום לכתחילה צריך שיטעמו כולם מהיין (רשב"ם; תוס' ד"ה ידי קידוש. ובטעם הדבר שצריכים כולם לטעום ראה תשובות והנהגות ה, עו, וראה עוד ביאורנו להלן קו, א ד"ה ביום), וכן משמע מלשון הגמ' 'יצאו', שרק בדיעבד יצאו, אך לכתחילה צריכים כולם לטעום (צל"ח בתוס'. וראה ט"ז א"ח רע"א, יז, שאינם צריכים לשתות כשיעור מלא לוגמיו, וראה פמ"ג משב"ז שם). [וראה ביאורנו להלן קז, א ד"ה המקדש] דעות נוספות בדיון זה].

מֵאֵי מַפְסִיקִין לֹא לְעִקֵּירַת שׁוֹלְחָן - שכשם ש'מפסיקין להבדלה' היינו בעקירת שולחן ולא בפריסת מפה, ששייכת רק בערב שבת לכבוד שבת, כך 'מפסיקין לקידוש' היינו בעקירת שולחן ולא בפריסת מפה (תוס' רבינו פרץ, ומרדכי בשמו. וראה ביאורנו לעיל ע"א ד"ה אלא, טעמים נוספים לפריסת המפה).

לֹא לְמִפְּהָ, ומה שאמר שמואל 'כשם שמפסיקין לקידוש כך מפסיקין להבדלה', כוונתו שכשם שמי שהיה אוכל בערב שבת מבעוד יום וקידש עליו היום, מפסיק את סעודתו ופורס מפה ומקדש, כך מי שהיה אוכל בשבת מבעוד יום וחשכה עליו, מפסיק את סעודתו ופורס מפה ומבדיל (רי"ף; רא"ש ש, י, ג. וראה גם רשב"ם להלן קה, א ד"ה כך ובהגהות הב"ח שם. וראה דבר שמואל, שביאור זה שייך רק לטעם [ראה ביאורנו לעיל ע"א ד"ה אלא] שפריסת המפה היא כעין סילוק השולחן, אבל לטעם שפריסת המפה היא כדי שיהיה ניכר שהסעודה באה לכבוד שבת, בהבדלה לא שייך דבר זה). ויש שפירש, שדוקא ההפסקה לקידוש היא בפריסת מפה, אבל ההפסקה להבדלה היא בעקירת שולחן (תוס' רבינו פרץ, ומרדכי בשמו. וראה ביאורנו לעיל בסמוך).

רִבָּה בָּר רַב הוּנָא אֵיקָלַע לְבִי רִישׁ גְּלוּתָא וְכו' - ולאחר שחשיכה וסיימו את תפילתם, הביאו לפניו שולחן לאכול עליו (רשב"ם). ויש שפירש, שהיו מסובים על השולחן מערב שבת, וקידש עליהם היום (רש"י).

שֶׁאִין מִבֵּיאִין אֶת הַשׁוֹלְחָן אֲלָא אִם כֵּן קִידֵּשׁ וְאִם הִבִּיא פוֹרֵס מִפָּה וּמִקֵּדֶשׁ, כדי שיהיה ניכר שהסעודה באה לכבוד שבת (שאלות נד, הובא ברשב"ם, ובתוס' ד"ה שאין), ובשולחנות שלנו שהם גדולים וקשה להביאם לאחר הקידוש, נהגו לפרוס מפה ולקדש, כדי שיהיה ניכר שהסעודה באה לכבוד שבת (תוס' שם, ע"פ השאלות שם). ויש שפירשו, שכיון שמה שבוצעים בשבת על לחם משנה הוא זכר למן (ראה שבת קיז, ב) - והמון כשהיה יורד היה טל מעליו ומתחתיו - לכן נהגו להניח מפה מעל הלחם משנה ומתחתיו (ע"פ תוס' שם בשם יש מפרש ומאירי). ויש שפירשו, שפריסת המפה היא כדי שהפת לא תראה את בושחתה, שהיה בדיון שיברכו עליה תחילה הואיל והיא מוקדמת בפסוק [שהחיתה